

متن پرسش

بسمه تعالی با سلام خدمت استاد طاهرزاده‌ی عزیز چندی پیش، توفیق مطالعه‌ی کتاب «جایگاه رزق انسان در هستی» نصییمان شد. در رابطه با مجموعه سخنرانی‌هایی که در این کتاب گردآوری شده‌اند، سؤال برایم پیش آمد. فرمایش حضرت علی (علیه السلام) خطاب به فرزندشان، امام حسن (علیه السلام)، «واعلم یا بنی! ان الرزق رزقان: رزق تطلبه و رزق یطلبک»، را این گونه ترجمه و تفسیر فرموده‌اید: «ای فرزندم! رزق دو نوع است، یکی آن رزقی که تو به دنبالش می‌دوی تا آن را بیابی، و یکی هم رزقی که خودش به دنبال توست. رزق اولی چون برای تو تقدیر نشده، به آن نمی‌رسی، هرچند همواره به دنبال آن باشی، ولی رزقی که دنبال توست و برای تو مقدر شده، حرکت می‌کند تا به تو برسد.» (صفحه‌ی ۲۲ کتاب) و در صفحه‌ی بعد، مجدداً تأکید نموده‌اید که: «سخن امیرالمؤمنین (علیه السلام) به فرزندشان این بود؛ یک رزق است که به سراغ تو می‌آید و یک رزق هم هست که به سراغ تو نمی‌آید، هرچند هم به دنبالش بدوی، به آن نمی‌رسی.» سؤال این است که آیا این ترجمه و تفسیر با فرمایش آن حضرت مطابقت دارد؟ با توجه به این که این فرمایش حضرت امیر (علیه السلام)، در ابتدای ۴ فصل از مجموع ۵ فصل کتاب آمده است، به نظر می‌رسد، فهم صحیح از این فرمایش، از اهمیت بسزایی برخوردار باشد. درست است که سخن امام معصوم، از عقل قدسی نشأت گرفته است و اگر عقل معمولی (وهم) آن را تصدیق نکرد، باید آن وهم عقل‌نما را عوض کرد؛ لیکن همانگونه فرموده‌اید باید تک‌تک حرف‌هایی را که امام معصوم زده است بگیریم و بر آن‌ها دقت کنیم و ببینیم منظور آن حضرت چه بوده است. (صفحه‌ی ۲۳) به نظر می‌رسد، ترجمه و تفسیر جناب استاد، از فرمایش حضرت امیر (علیه السلام) با منظور آن حضرت، تفاوت‌هایی دارد. ۱- به نظر حقیر ترجمه‌ی صحیح‌تر فرمایش حضرت علی (علیه السلام)، چنین می‌تواند باشد که رزق دو قسم است، قسمی که بسته به تلاش و فعالیت فرد حاصل می‌شود و قسمت دیگر که مقدر است و هرچند شخص در طلب آن نباشد، آن رزق در طلب اوست. ۲- در متن فرمایش حضرت، در مورد رزق نوع اول، عبارت «به آن نمی‌رسی» اساساً وجود ندارد. ۳- برداشت جناب استاد، بیشتر شبیه برداشتی جبرگرایانه از قضا و قدر است که رزق را به صورت امری تقدیر شده و محتوم تلقی می‌نماید؛ تا تفکر اهل بیت (علیهم السلام) که بر «امر بین الامرین» تأکید می‌ورزد و ضمن رد اندیشه‌ی جبرگرایانه به تفویض کامل هم معتقد نیست. ۴- مؤید این مسأله، حدیث منقول از حضرت امام رضا (علیهم السلام) در صفحه‌ی ۱۶۷ همین کتاب است که می‌فرمایند: «و بدان که رزق دو نوع است؛ رزقی که به دنبال توست و رزقی که تو به دنبال آن هستی، پس آن رزقی که تو به دنبال آن هستی، از طریق حلال آن را دنبال کن که اگر آن را از

راه درست طلب کرده باشی برایت حلال است و الا اگر از راه حرام به دست آورده باشی، استفاده از آن حرام است.» و رزقی را که فرد آن را طلب می‌کند «دست یافتنی» می‌داند و توصیه می‌فرماید که آن را از طریق حلال به دست آورید. ۵-مسأله‌ی کار و کوشش و کسب درآمد را ظاهراً حضرت استاد، صرفاً جهت تأمین معاش می‌دانند و در صفحه‌ی ۳۶ توصیه می‌فرمایند که «شما عموماً مال مناسبی که بتوانید لباس و مسکن و غذا برای خود تهیه کنید، دارید، بقیه اوقاتی را که صرف بیشتر کردن این مال می‌کنید باید صرف معرفت و عبادت خدا کنید» در حالی که اگر حضرت علی (علیه السلام) به میزان مایحتاج اندکی که از دنیا از خوراک و پوشاک مصرف می‌فرمودند، می‌خواستند کار کنند، قانداً دلیلی بر آن همه تلاش و کار و کوشش و آباد کردن زمینهای بسیار و کندن آن همه چاه نبود. فی‌الواقع عبادت را نمی‌توان در شکلهای خاصی مثل نماز و تلاوت قرآن و ... محصور کرد. و همان گونه پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمود: عبادت ده جزء دارد، نُه جزء آن در طلب حلال است. به نظر حقیر به جای تشویق مردم به رها کردن تلاش و کوشش اضافه بر نیاز شخصی باید به اصلاح نیت‌ها همت گماشت و انگیزه‌هایی مثل کمک به نیازمندان، آبادانی و پیشرفت نظام اسلامی، خودکفایی از کفار و دشمنان در زمینه‌های مختلف و ... را تقویت نمود. در پایان از محضر استاد بزرگوار بابت تصدیع وقت و جسارت سؤال پوزش می‌طلبم و استدعای دعای خیر در این ایام و لیالی ماه مبارک رمضان دارم.

متن پاسخ

علیکم السلام، باسمه تعالی ضمن تشکر از دقت و توجهی که نسبت به متن کتاب فرموده‌اید، عنایت داشته‌باشید که مبنای بحث را در آیات قرآن داریم که می‌فرماید: رزق بعضی را بسط داده‌ایم و رزق بعضی را محدود کرده‌ایم «اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَ يَقْدِرُ» و این جبر به معنای آن که ما نتوانیم سرنوشت خود را تغییر بدهیم نیست، مثل آن که انسان‌ها را در دو جنس خلق کرده‌اند. در سوره‌ی فجر ملاحظه فرموده‌اید که خداوند می‌فرماید برای امتحان انسان‌ها بعضی را «إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ» رزق او را محدود قرار می‌دهند. این نوع انسان‌ها باید متوجه این موضوع باشند که در محدود بودن رزق خود بندگی خود را ادامه دهند. ولی این‌که فرموده‌اید از بعضی روایات بر می‌آید که انسان‌ها می‌توانند ماوراء رزقی که برای آن‌ها مقدر شده، رزق به دست آورند حرف درستی است. عمده آن است که این‌ها بدانند عمر خود را گرفتار کثرت‌گرایی کرده‌اند و این غیر از آن است که تصور شود چون رزق مقسوم است پس تلاش لازم نیست، آری هم تلاش برای رشد معارف باید داشته‌باشیم و هم همین‌طور که فرموده‌اید برای رونق اجتماع و ایجاد ثروت برای جامعه باید تلاش کرد. موفق باشید